

امامی که مردم دار بود و همچون دیگران کار می کرد/ تلاش امام پنجم برای حفظ اعتدال در جامعه شیعه

در اولین روز از ماهی به دنیا آمد که به ماه بخشایش و رحمت شهره است در شهری که جدش، محمد مصطفی(ص) پایه های حکومت الهی را آنجا بنا نهاد، در شهر مدینه. او را به روایت راویان شیعه با کنیه ابوجعفر می شناسیم که «باقر، شکافنده علوم» لقبش دادند.

در اولین روز از ماهی به دنیا آمد که به ماه بخشایش و رحمت شهره است در شهری که جدش، محمد مصطفی(ص) پایه های حکومت الهی را آنجا بنا نهاد، در شهر مدینه. او را به روایت راویان شیعه با کنیه ابوجعفر می شناسیم که «باقر، شکافنده علوم» لقبش دادند.

از سوی پدر، نوه امام کربلا، امام حسین(ع) است و از سوی مادر، نوه امام حسن(ع) که مادرش فاطمه بانویی جلیل القدر بود و امام صادق(ع) در وصف او گفته است: «او صدّیقه بود و در آل حسن زنی چون او نبوده است» با آن که از مرتبت بلند اجتماعی برخوردار بود و سروری و دانش و رفتار صحیح را یکجا جمع کرده بود، در گرمای حجاز در مزرعه کار می کرد و انگیزه این کار را اطاعت خدا و بی نیاز شدن خود و خانواده اش از مردم می دانست. مردم دار بود و آمد و شد خویشانش او را دل گیر نمی کرد و از آنان با خوراکی های خوب پذیرایی می کرد و جامه های نیکو و مال نقد می بخشید. در برابر دوستانش فروتنی می کرد و بد زبانی افراد را نادیده می انگاشت. خدمت کاران خود را در کارهای دشوار یاری می کرد و هرگاه می خواست به سائلی کمک مالی کند او را «یا سائل» نمی خواند، بلکه «یا عبدالله، ای بنده خدا» می گفت.

علم را می شکافت و ریشه آن را شناخته بود و فروع آن را استنباط می کرد. دورانی که در آن می زیست، دوران شکوفایی فقه و حدیث بود که دانش و معرفت آن امام بزرگ و نیز فرزندش بر همگان آشکار گشت و اصول و مبانی کلام، فقه و دیگر معارف دینی شیعه به دست آنها تدوین و به همت راویان و شاگردانشان در تمام عالم پراکنده شد. از همین روی لقب «باقر» برای پنجمین امام شیعیان لقبی علمی و پر معنی است.

در سالروز به دنیا آمدن وجود مبارکش از او می گوئیم و او را در آیین سخنان بزرگان دین و اهل سخن باز می شناسیم.

امام باقر به روایت علامه حسن زاده آملی

علامه حسن زاده آملی، امام باقر(ع) را از منظر احادیثش باز می شناساند و در کتابی که با نام «فضایل و سیره چهارده معصوم در آثار علامه حسن زاده آملی» منتشر شده روایت های بسیاری از امام پنجم نیز ذکر شده است. سه روایت گلچین شده از این کتاب را به بیان علامه در ادامه می خوانید.

1. ای ابا نعمان! مردم فریبت ندهند

ابو نعمان گوید: شنیدم که ابو جعفر علیه السلام فرمود: ای ابا نعمان! مردم تو را فریب ندهند و از نفست غافل نکنند؛ هر چه به تو رسد، همراه تو خواهد بود نه همراه آنان. روزت را به بیهودگی سپری مکن؛ چه همراه تو کسانی هستند که عمل تو را ثبت می کنند. پس نیکوکاری کن که هیچ چیزی را به جستجو و طلب نمی بینم که از عمل نیک، که گناه پیش را از میان می برد، بهتر باشد.

2. در باب نعمت توبه که خداوند به آدم ارزانی کرد

در کتاب شریف اصول کافی، تالیف ثقه الاسلام کلینی قدس سره از ابو جعفر، امام محمد باقر علیه السلام نقل است که فرمود: «آدم علیه السلام عرض کرد: پروردگارا! شیطان را بر من سلطه بخشیدی، و او را چون خون (که در بدنم جاری است) بر من چیرگی دادی؛ پس مرا نیز چیزی عنایت فرما!

خداوند فرمود: تو را چنین (نعمتی) بخشم که چون کسی از فرزندان، تصمیم بر انجام گناهی گیرد (و آن را انجام ندهد)، بر او نوشته نشود، و چون آن را انجام دهد (تنها) یک گناه بر او نوشته شود، و چون عزم بر انجام عملی نیک گیرد، چنانچه به انجامش نرساند، حسنه اش برایش نوشته شود، و چون به انجامش رساند، ده حسنه برایش نوشته شود.

آدم عرض کرد: پروردگارا! مرا بیشتر عنایت فرما!

فرمود: توبه را بدانان بخشیدم یا فرمود: (سفره) توبه را تا هنگامی که نفس به گلو برسد، برایشان گسترم.

آدم علیه السلام عرض کرد: پروردگارا! مرا کافی است.»

3. حقایق ایمان، وسیله رؤیت خدا

عبدالله بن سنان از پدرش نقل می کند که خدمت امام ابو جعفر علیه السلام رسیدم، مردی از خوارج بر آن حضرت گفت: ای ابو جعفر! چه چیزی را عبادت می کنی؟

حضرت فرمود: خدا را.

پرسید: آیا او را دیده ای؟

فرمود: آری! چشمان او را با مشاهده نمی بینند، ولی قلبها با حقایق ایمان می بینند. با قیاس شناخته نمی شود و با حواس درک نمی گردد و شبیه مردم نیست. موصوف به آیات و شناخته شده با نشانه هاست. در حکمش ستم نمی کند؛ این است

خدایی که جز او خدایی نیست .

در این هنگام مرد خارجی (برخاست) و رفت، در حالی که می گفت: خدا داناست که رسالتش را کجا قرار دهد.

امام باقر و از مهجوریت درآوردن قرآن در نوشتار آیت الله جوادی آملی

آیت الله جوادی آملی در نوشته ای درباره امام باقر(ع)، ایشان را آغاز گر دعا و نیایش در شب قدر معرفی کرده و می گوید: «هر چند حدیث وزین «إِثِي تَارِكُ فَيْكُمُ الثَّقَلَيْنِ» بر تارک تاریخ اسلامی می درخشد لیکن حضور هماهنگ این دو امانت الهی در متن حیات متمدنانه و متدینانه جامعه، طبق رهنمود امام باقر(ع) و امام صادق(ع) بوده و همچنان ادامه دارد. برجسته ترین ماه برای نیایش با خدا، شهر مبارک رمضان است و والاترین زمان آن شب قدر است و بهترین برنامه آن قرآن به سر گرفتن و مهم ترین سوگند این مراسم، قسم به چهارده معصوم است.

این طرح با دعای امام باقر(ع) شروع می شود که آن حضرت(ع) فرمود قرآن را باز کن و بین دو دست خود قرار ده و بگو: «اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَلْكَ بِكِتَابِكَ الْمُنْزَلُ وَمَا فِيهِ وَفِيهِ اسْمُكَ الْأَعْظَمُ الْأَكْبَرُ وَاسْمَاؤُكَ الْحُسْنَى وَمَا يُخَافُ وَيَرْجَى أَنْ تَجْعَلَنِي مِنْ عَتَقَائِكَ مِنَ التَّارِ» و با هدایت و دعای امام صادق(ع) امتداد می یابد که آن حضرت(ع) فرمود قرآن را بر سر بگذار و بگو: «اللَّهُمَّ بِحَقِّ هَذَا الْقُرْآنِ وَبِحَقِّ مَنْ أَرْسَلْتَهُ بِهِ وَبِحَقِّ كُلِّ مُؤْمِنٍ مَدَحْتَهُ فِيهِ وَبِحَقِّكَ عَلَيْهِمْ فَلَا أَحَدٌ اعْرِفُ بِحَقِّكَ مِنْكَ»، آن گاه ده مرتبه نام مبارک خدا و (در ظل آن) ده مرتبه نام پیامبر و ده مرتبه نام علی(ع) تا دوازدهمین امام همام و چهاردهمین معصوم(ع) یعنی حضرت ختمی امامت، مهدی موجود موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف را بر زبان جاری کن.

مفسر قرآن و استاد اخلاق در ادامه درباره اهمیت این شیوه دعا بیان می کند: «این تعلیم فاخر، قرآن را مشهور می کند و مانع مهجوریت آن می شود زیرا با حضور اهل بیت وحی در متن جامعه اسلامی به ویژه حضرت امام باقر(ع) و امام صادق(ع) که مفسران علمی قرآن کریم و مجریان عینی آن اند، مجالی برای هجران این کتاب عظیم نخواهد بود.

و چون دعا قرآن صاعد است، حضرت امام باقر(ع) از هر فرصت مناسبی بهره برده و دعای خاص آن را آموزش داد؛ مانند دعای افطار «اللَّهُمَّ لَكَ صُمْنَا...» و دعای عمیق و عریق سحر: «اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَلْكَ مِنْ بَهَائِكَ...» و دعای ضمن زیارت عاشورای سیدالشهداء(ع).